

Historia. 15 listopada 1920 r. Liga Narodów tworzy Wolne Miasto Gdańsk

Wolne Miasto Gdańsk zostało powołane 15 listopada 1920 r. Była to próba uregulowania statusu zamieszkałego przez Niemców i Polaków terenu, przekraczającego swym obszarem granice Gdańska.

Dwa lata wcześniej przestało istnieć Cesarstwo Narodu Niemieckiego w wyniku kapitulacji w I wojnie światowej. WMG było autonomicznym miastem-państwem pod ochroną Ligi Narodów (ówczesnego odpowiednika ONZ) i Wysokiego Komisarza Ligi Narodów, urzędującego w dzisiejszej siedzibie miejskich rajców (były tzw. rak).

Parlament WMG stanowiło Zgromadzenie Konstytucyjne, a rząd – Senat. Kompetencje gdańskich władz w wielu dziedzinach były ograniczane na rzecz Ligi Narodów, która z czasem traciła wpływ na sprawy Gdańska. W skład WMG wchodziły Gdańsk i Sopot (granica Kamienny Potok), a także powiaty: Gdańskie Niziny, Gdańskie Wyżyny i Wielkie Łąki.

W Wolnym Mieście Gdańsku dominowała społeczność niemiecka. Polacy stanowili wg. szacunków 10–15 proc. ludności Wolnego Miasta. W przewadze byli Polacy na Powiśle w gminach dzisiejszego powiatu kwidzińskiego (Biała Góra, Piekło).

Posiadali Polacy swoje szkoły, pocztę, organizacje społeczne i kluby sportowe, z wiodącą „Gedanią” w Gdańsku Wrzeszczu (Langfuhr). Była tutaj także niewielka społeczność żydowska (ok. 9 tys.), której – zdominowany już w latach 30 przez NSDAP gdański Senat, pozwolił na emigrację w 1938 r. Zbiory żydowskie wywiezione zostały do USA. Wielka synagoga, po wypłaceniu odszkodowania gminie żydowskiej, została rozebrana, przed wybuchem wojny, wiosną i latem 1939 roku.

Polska w WMG odpowiadała m.in. za prowadzenie spraw zagranicznych, reprezentowanie interesów obywateli gdańskich za granicą oraz za rejestr statków pływających pod banderą gdańską. Te uprawnienia były sabotowane przez władze Wolnego Miasta.

Polacy mieli trudności w osiedlaniu się, zakupie nieruchomości czy zakładaniu spółek handlowych. W 1930 r. Polska musiała się (ORP „Wicher” wpłynął do gdańskiego portu i zagroził ostrzałem budynków władz WMG) potwierdzić prawo do stacjonowania nad Motławą polskiej Marynarki Wojennej. 9 lat później miasto stało się głównym pretekstem, wybuchu kolejnej wojny.

1 września 1939 r. Niemcy rozpoczęli agresję na Polskę atakiem na składnice wojskowe na Westerplatte i Poczcie Polskiej w Gdańsku, ogłaszając (uchwałami Reichstagu oraz gdańskiego Senatu) włączenie (niem. Anschluss) Wolnego Miasta Gdańska do III Rzeszy. Wysoki Komisarz Ligi Narodów Carl Jakob Burckhardt otrzymał dwie godziny na opuszczenie Wolnego Miasta Gdańska.

Niestety, sojusznicy "nie chcieli umierać za Gdańsk" - jak to mówili Francuzi. W czerwcu 1940 r. nie chcieli też umierać za Paryż ...